

PREFERENCJE POLITYCZNE 2009
POSTAWY - IDENTYFIKACJE - ZACHOWANIA

Redakcja naukowa
Agnieszka Turska-Kawa
Waldemar Wojtasik

Katowice 2010

Recenzent:

Dr hab. Mariusz Kolczyński

Projekt okładki:

Jarosław Wichura

Skład komputerowy:

Przemysław Grzonka

© Agnieszka Turska-Kawa i Waldemar Wojtasik

Katowice 2010

Patronat nad projektem sprawuje Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych.

Opiekę wydawniczą nad projektem sprawuje Centrum Innowacji, Transferu Technologii i Rozwoju Fundacja Uniwersytetu Śląskiego.

ISBN: 978-83-62314-04-1

Wydawca:

UNIKAT 2

Ul. Dzieciołów 9

40-532 Katowice

WSTĘP

Przedstawiana publikacja, którą oddajemy do rąk Czytelnika, jest efektem ogólnopolskiego projektu badawczego, który został zrealizowany w 2009 roku na reprezentatywnej próbie dorosłych obywateli Polski. Badania są wynikiem współpracy naukowców z ośrodków akademickich w Bielsku-Białej, Bydgoszczy, Katowicach, Szczecinie, Toruniu i Wrocławiu. Założenia, jakie nakreśliliśmy na początku naszych poszukiwań empirycznych ukierunkowaliśmy na eksplorację problematyki postaw politycznych i zachowań wyborczych, szczególnie czynników determinujących identyfikacje polityczne. Stopień zaangażowania obywateli i ostatecznie podejmowane decyzje w procesie wyborczym warunkowane są wieloma czynnikami. Spojrzenie interdyscyplinarne, prezentowane w niniejszej książce, daje możliwość ich zestawienia i analizy związków między nimi występujących. Połączenie płaszczyzn socjologicznej, psychologicznej i politologicznej pozwoliło na stworzenie nie tylko opisu i diagnozy zachowań politycznych polskiego społeczeństwa, ale umożliwiło także, z jednej strony, rozpoznanie osobowościowych i społecznych warunkowań aktywności wyborczej, z drugiej, nakreślenie kierunku dalszych badań i poszukiwań.

Przedstawiane w niniejszym tomie publikacje zostały przygotowane przez badaczy z różnych specjalności naukowych. Częścią wspólną każdego wywodu jest odwołanie do preferencji politycznych, które zostały ujęte w różnych kontekstach: ideologicznym, ekonomicznym, psychologicznym, społecznym. Wszystkie teksty, na ile to było możliwe, tworzą koherentną całość i interdyscyplinarną analizę zachowań wyborczych 2009 roku.

Agnieszka Turska-Kawa oraz **Waldemar Wojtasik** w przedstawionym tekście podjęli analizę istotności podejmowania w badaniach naukowych problematyki preferencji politycznych. Refleksja porusza kwestię stabilności preferencji, interdy-

scyplinarności badań nad nimi i wielości kontekstów możliwych rozważań. Artykuł ten referuje również metodologię badań niniejszego raportu – prezentuje sposób doboru oraz rozkład próby, opisuje narzędzie badawcze.

Robert Alberski poruszył kwestie przepływu elektoratów pomiędzy poszczególnymi wyborami. Problem zdaje się tym donioślejszy, że badania zostały przeprowadzone na początku dwuletniego okresu, w którym występuje koncentracja różnego typu elekcji. W artykule zawarta została analiza ruchów elektoratów partii politycznych i kandydatów w wyborach prezydenckich z 2005 roku.

Rok 2010 jest również czasem wyborów prezydenckich. Dało to asumpt do próby zbadania nie tylko preferencji wyborczych w stosunku do potencjalnych kandydatów, ale również m.in. relacji z poparciem dla partii politycznych. Tekst **Bartosza Szwejkowskiego** traktuje o potencjale wyborczym polityków, którzy z perspektywy końca 2009 roku wydawali się realnymi pretendentami do startu w wyborach prezydenckich.

Kwestie mechanizmów wyborczych stały się przedmiotem zainteresowania **Wojciecha Peszyńskiego**, który w swoim tekście podejmuje próbę weryfikacji deklaracji respondentów co do głosowania na kandydatów z pierwszych miejsc list wyborczych, w perspektywie danych z Państwowej Komisji Wyborczej. Źródła decyzji wyborczych głosowania na „jedynki” są jednym podstawowych mechanizmów będących czynnikiem warunkującym strategię tworzenia list przez partie polityczne.

Jarosław Wichura rozważa w swoim tekście wpływ preferencji ustrojowych na deklarowane postawy. Jako przedmiot rozważań bierze pod uwagę kwestie systemu rządów i modelu systemu partyjnego. Pierwsza z nich była i jest nadal przyczynkiem do dyskusji o oczekiwanym modelu relacji wewnątrz egzekutywy w systemie politycznym, stając się czasami elementem bieżącej gry politycznej. Preferencje co do charakteru systemu partyjnego obrazują oczekiwany społecznie wymiar rywalizacji gabinetowej i relacji pomiędzy partiami politycznymi.

Artykuł autorstwa **Agnieszki Turskiej-Kawy** podejmuje problematykę istotności trwałych predyspozycji psychicznych w kreowaniu zachowań wyborczych. Przedmiotem analizy autorka uczyniła następujące zmienne: samoocena, dyspozycyjny optymizm, poczucie samoskuteczności oraz dyspozycyjny lęk, stawiając tezę, że mogą one różnicować elektorat w kontekście aktywności (deklarowanej i rzeczywistej) oraz preferencji wyborczych.

Problematykę autoidentyfikacji ideologicznej respondentów w ramach skali lewica-prawica odnaleźć można w tekście **Agnieszki Turskiej-Kawy i Waldemara Wojtasika**. Korzystając z 11-punktowej skali lewica-prawica jako narzędzia badawczego Autorzy dokonali ekstrapolacji różnych wymiarów przejawiania się deklaracji lewicowych, prawicowych i centrowych.

Kwestie ideologizacji postaw politycznych na gruncie kulturowym stały się obszarem zainteresowania i rozważań **Danuty Karnowskiej**. Podjęła ona próbę systematyzacji wiedzy na płaszczyźnie występujących różnic w identyfikacjach ideologicznych, skupiając się na ich aksjologicznym wymiarze. Na potrzeby badań, czynnikami różnicującymi w tym obszarze Autorka uczyniła aborcję, eutanazję, związki partnerskie i naukę religii w szkołach.

Problem istotności ekonomicznych aspektów w deklaracjach ideowych stał się przyczynkiem do powstania artykułu **Waldemara Wojtasika**. Czynniki ekonomiczne jako element różnicujący postawy polityczne były przedmiotem wielu badań, które nie tylko opisywały ich rolę, ale również traktowały o zależnościach pomiędzy nimi a innymi determinantami postaw i zachowań politycznych. Autor skupił się na diagnozie stosunku do rynku i cech go kategoryzujących.

Rozróżnienie społeczne w deklarowanych postawach i zachowaniach politycznych stało się przedmiotem dociekań **Janusza Okrzesika i Krzysztofa Stecyka**. Kwestie roli związków zawodowych w życiu społecznym, ochrony grup najsłabszych i najbiedniejszych, rozwarstwienia dochodowego czy roli państwa w zaspokajaniu podstawowych potrzeb obywateli zostały poddane przez Autorów nie tylko krytycznemu oglądowi, ale również zostały skonfrontowane z ujawnionymi w badaniach preferencjami społecznymi.

Tomasz Okraska poddał analizie deklaracje respondentów dotyczące integracji europejskiej oraz stosunku do demokracji. Integracja europejska jako wytwór procesów globalizacji i demokratyzacji powinna, jak może się wydawać, znajdować swoich zwolenników wśród admiratorów demokracji. Istnienie grup respondentów, którzy prezentują postawy sceptyczne co do procesów integracji europejskiej i demokracji może stać się przyczynkiem do postawienia ciekawych hipotez.

Artykuł **Jana Wolnickiego** podejmuje problematykę alternatywy dla wyborów rozstrzyganych w myśl zasady proporcji – wyborów większościowych, realizowanych w jednomandatowych okręgach wyborczych, a dokładniej – prezentuje

6

poziom poparcia mieszkańców naszego kraju dla wyborów w myśl takiego rozwiązania, jako generalnej zasady dobierania składu reprezentujących ich politycznych ciał kolegialnych.

Kwestie postaw religijnych respondentów były istotne dla tekstu **Magdaleny Marzec**, w którym dokonała ona analizy stosunku do roli Kościoła w życiu społecznym w perspektywie deklarowanego uczestnictwa w praktykach religijnych. Specyfika wynikająca z wysokiego stopnia homogeniczności religijnej polskiego społeczeństwa sprawia, że deklaracje na gruncie aksjologicznym stają się ważnymi determinantami postaw politycznych.

Zainicjowane badania będą miały charakter długofalowy. Kolejne planujemy prowadzić w 2010 roku i później corocznie. Celem jest zebranie materiału umożliwiającego uchwycenie zmian w postawach i aktywności politycznej Polaków oraz ich poparcia dla określonych kwestii społeczno-politycznych w odniesieniu do warunkowań socjodemograficznych i psychologicznych.

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
Agnieszka Turska-Kawa, Waldemar Wojtasik	
Postawy, zachowania i decyzje wyborcze jako przedmiot badań empirycznych	7
Robert Alberski	
Proces zmiany lojalności wyborczej w Polsce w latach 2005-2009	23
Bartosz Szwejkowski	
Preferencje prezydenckie w ujęciu profilowym	39
Wojciech Peszyński	
Społeczne oddziaływanie strategii tworzenia list wyborczych	57
Jarosław Wichura	
Identyfikacje partyjne a preferencje w zakresie kształtu systemu politycznego w Polsce	79
Agnieszka Turska-Kawa	
Psychologiczne uwarunkowania zachowań wyborczych	101
Agnieszka Turska-Kawa, Waldemar Wojtasik	
Struktura społeczna oraz preferencje partyjne w układzie autoidentyfikacji lewicowo-prawicowych	123
Danuta Karnowska	
Identyfikacja lewica-prawica i jej rozumienie w przestrzeni kulturowej	139
Waldemar Wojtasik	
Kwestie ekonomiczne jako czynnik dyskrepancyjny identyfikacji politycznych ..	153

Janusz Okrzesik, Krzysztof Stecyk

Poglądy na kwestie socjalne i ich wpływ na polską scenę polityczną..... 173

Tomasz Okraska

Poparcie dla demokracji i integracji z Unią Europejską w perspektywie deklarowanych preferencji partyjnych 195

Jan Wolnicki

Polacy wobec jednomandatowych okręgów wyborczych 213

Magdalena Marzec

Uczestnictwo Polaków w praktykach religijnych i ich ocena roli Kościoła w życiu publicznym..... 227

Spis tabel, wykresów, rysunków 255

Aneks 263

Spis treści 305